

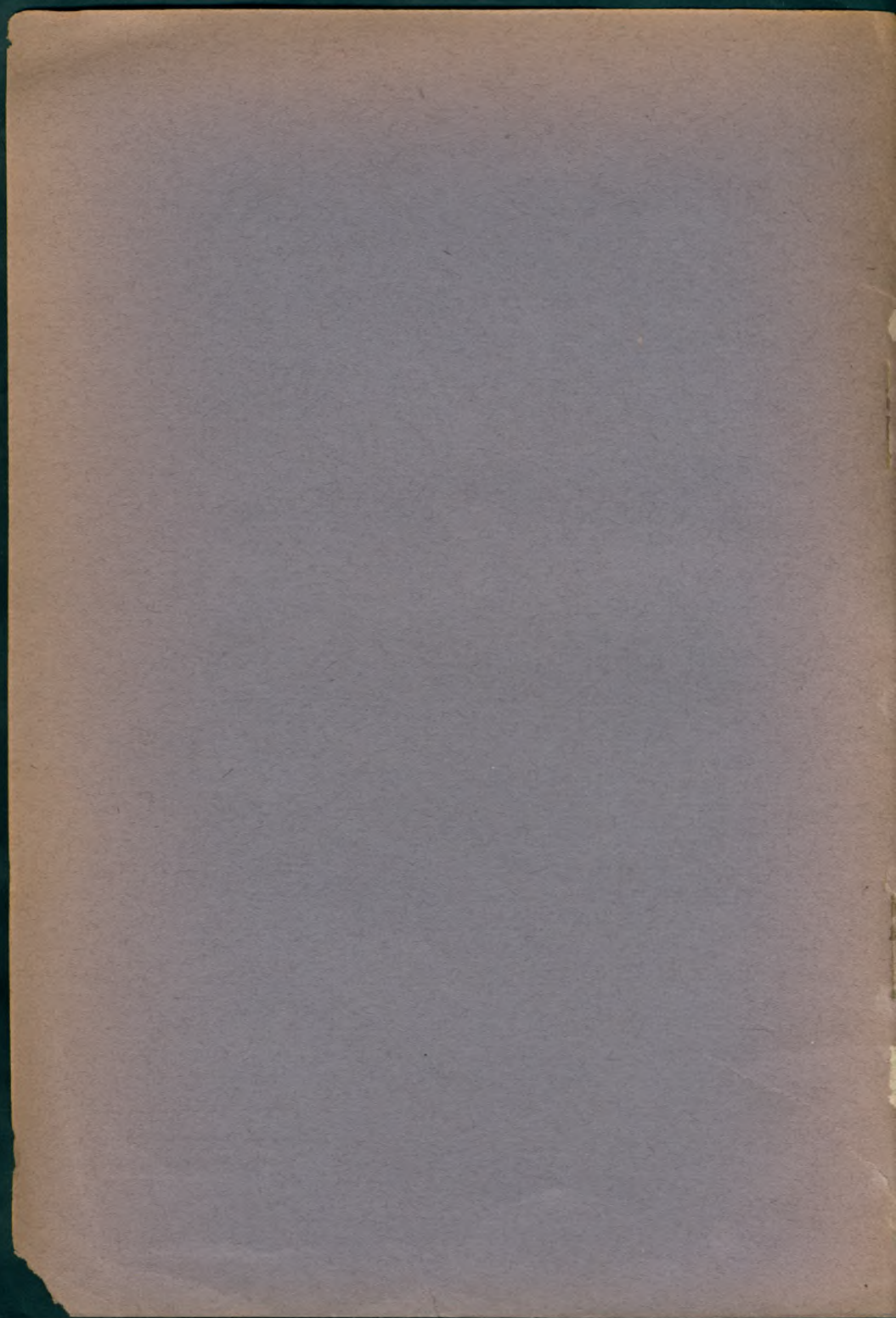
M
274.605 SZK

A CSELÉD- TÖRVÉNY- JAVASLAT

IRTA: MARFORIUS.

BUDAPEST, 1907.
KRAUSZ S. ÉS TÁRSA
(V., Báthory-utca 16.)

A

CSELÉDTÖRVÉNY- JAVASLAT

IRTA: MARFORIUS

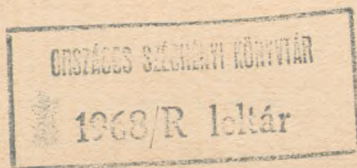

BUDAPEST, 1907.

KRAUSZ S. ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJA (V., BÁTHORY-UTCA 16).

M 274.605

Az 1877/78-iki német agrárkoalíciónak, csak úgy, mint a mai magyar koalíciónak is, egyik legkimagaslóbb jellemvonása a munkáskérdéssel való lázas foglalkozás volt. Ugyanazok a jelszavak, a melyeket akkor a német agráriusok hangoztattak, hangzanak föl ma Magyarországon is, ugyanolyan színlelt munkásbarátság szolgált takarójául ott is a munkásmozgalom elnyomására irányuló törekvéseknek, mint aminővel ma Magyarországon találkozunk. A «nemzeti munka védelme» ebből az időből való német jelszó és ugyancsak német eredetű családok a «patriarchalis munkásviszony» fönttartásának hangoztatása is. Ott is, mint ma Magyarországon, a föltörekvő munkásosztálytól való rettegés egyesítette erős koalícióba a német föld urait s ott is, mint ma nálunk fölhangzott a feudális birtokosság. harci jelszava: Urak akarunk maradni! A német agráriusoknak a gazdasági reakcióért folytatott küzdelmei, e küzdelmek célja, módszere, sőt még jelszavai is a legteljesebben visszatérnek ma Magyarországon, úgy, hogy szánakozva kell végigtekintenünk a magyar ágráriusok harcain s konstatálnunk kell, hogy bizony ezekben az emberekben az eredetiségnek még csak egy szikrája sincsen. A feudális reneszansz —

kísérletek nálunk az utolsó hajszálig német mintára folynak, osztályérdekeik megvédelmezésében tehát a magyar agráriusok — a nemzeti fölbuzdulás fölhasználásával uralomra jutott agráriusok — annak a német-ségnek lettek szolgálalkü utánzóivá, a melyet állítólag annyira gyűlölnék, a melynek szellemét állítólag olyan nagyon veszedelmesnek tartják a magyar szellemre nézve és amelynek elméleteit olyan mélységes megvetéssel szokták lekicsinyelni.

A gazdasági reakcióért folytatott német Junker küzdelmek hűséges követőiről meg kellett ezt állapítanunk már csak azért is, hogy szembe állítsuk őket avval a sűrűn hangoztatott érvükkel, mely szerint a német eredetű szociálizmus tanításai Magyarországon nem birhatnak érvénnyel, mert itt «speciális» viszonyok vannak s tehát a munka és tőke viszonyai e «különleges» viszonyokhoz képest szabályozandók.

Méltóztassék ügyelni erre az érdekes kétféleségre. Az agrárius érdekek bátran kielégíthetők német mintára, ellenben a fölszabadulásért küzdő munkásság, harcaiban nem követheti a német elméletet, mert az nem egyezik meg a magyar nemzet génuszával! Amint látható, az agráriusok saját külön nemzeti génuszának nem nagyon erős a gerince.

Amikor a kormány szociálpolitika egyik alkotásának, a Darányi féle cselédtörvényjavaslatnak igazi lényegét iparkodunk fölismerni és megismertetni, rá kellett mutatnunk a német feudálisok harczaira s főleg arra a szociálpolitikára, melyet a magyar birtokosok az ő tanításaik szolgálalkü utánzásával folytatnak. Az a szociálpolitika is, mint ez a mienk, a munkásság elnyomására, a szabadság-mozgalmak erélyes elfoj-

tására, a tekintélyek újbóli fölemelésére s a vallásos érzés végsőkéig menő kihasználására irányult. A munkáskérdés ott is, mint nálunk, az átkozott manchesterkorszak szörnyszülöttének tekintetett s ennél fogva a legegyszerűbb megoldásnak ott is az összes liberalis szabadságok elfojtását és a patriarchalis államhoz való visszatérést tartották.»

Látnivaló, hogy a célok és eszközökben teljesen megegyezik a német agrárkoalíció harca a magyar koalícióéval. De megegyezik még a szociális jelszavakban is. Valahányszor a munkások elnyomására kísérletet tesznek, azt mindannyiszor az államérdekek nevében, a közszükség nevében és a szeretet nevében teszik. A német kivételes törvény is ugyanannak a «szerelem»-nek volt gyümölcse, mint a melytől Darányi Ignác földművelésügyi miniszter ma a cseléd-törvényjavaslatot származtatja.

Valóban, messze mennénk ellenkezés dolgában, ha kétségbe vonnánk, hogy a gazdasági cselédek jogviszonyainak szabályozására semmi szükség nincsen. Az 1876 évi XIII. törvénycikkről nem mondhatja senki, hogy az akár a szociális lelkiismeretség törvényeinek, akár a «modern» munkásvédelmi szempontoknak és ennél fogva a földbirtokosok érdekeinek megfelelő vagy ahogy azt a Darányi szociológia műnyelvén mondják: a társadalmi béke biztosítékai közé volna sorozható. Az 1876. évi 13. törvénycikkről a legnagyobb mértékben áll az, s ebben az egyben szívesen megegyezünk a javaslat szerzőjével, hogy hiányzanak belőle «a szociális értékű» rendelkezések, sőt legyen szabad ehhez még azt is hozzátennünk, hogy ebben a törvényben nagyon is hangosan nyilatkozik meg az a kegyetlen

és embertelen rendi fölfogás, a mely a bér munkást csak névleg különbözteti meg a rabszolgától.

Az 1876: XIII. t.-c. helyébe tehát igenis új, modern, a modern munkásvédelem szempontjainak megfelelő törvényre szükség van. Ennyiben és ilyen értelmezésben igaza van tehát a javaslat indokolásának, amikor közszükségletéről beszél. De már abban nincs igaza sem Darányinak, sem az agráriusoknak, sem az agrárok sajtójának, hogy *ennek* a javaslatnak megteremtéséhez a közszükséglet nyomása alatt és a közóhajtnak engedve fogtak. Szó sincs róla. A dolog épen ellenkezőleg áll. A gazdasági cselédtügy rendezése kétségkívül közszükség. De *ez* a javaslat osztályérdekek és osztályszükségletek kielégítésére vállalkozott s ennél fogva tipikus jelensége annak a harcnak, a melyet a magyar koalíció, a német agrárok mintájára a gazdasági reakcióért folytat.

Miért közszükség a gazdasági cselédek jogviszonyainak szabályozása? Azért, mert a magyar földbirtokon mindinkább érezhetőkké válnak a modern gazdasági élet jelenségei, mert a kapitalisztikus termelési mód átalakító hatásai élénken jelentkeznek, mert a mezőgazdasági termelés is mindinkább fölveszi az ipari termelés sajátosságait és ezzel együtt, megindul a mezőgazdasági munkásságnak az ipari munkásokéhoz hasonlatos küzdelme nemcsak gazdasági helyzetük javulása, de politikai és társadalmi hatalmuk kifejlesztése érdekében is. Ez a jelenség félreismerhetlen és jóllehet a német szocialista iskola klasszikusai látták meg először a fejlődésnek ilyen menetét, mégis beállt a magyar Junkerek földjén is.

Ha már most a fejlődésben idáig jutottunk, akkor

nagyon természetes, hogy ennek a fejlődésnek megfelelően kell a mezőgazdasági bér munkások jogviszonyait is szabályozni, nem pedig a régi, rendi fölfogású jogászok és rendi életnézetű magyar földbirtokosok szempontjai szerint. A való életben a modern kapitalizmus hatásai ellen tülekedő mezőgazdasági munkásság él, dolgozik és küzd. A törvényhozók fejében pedig még mindig a régi világ kisértetei motoszkálnak és ezeknek a kisérteteknek tanácsa szerint akarnak elébe állani a tényleges viszonyoknak. Amikor tehát közszükségről van szó és azt írja a javaslat indokolója, hogy a közóhajnak engedve csinálta meg a javaslatot, akkor összetéveszti a fogalmakat és maga is a rendi világ fölfogásával az osztályérdeket látja közérdeknek. A termelési módban beállott nagy átalakulások okozta ellentétek emberileg lehető áthidalása: ez a közérdek ebben a kérdésben. Ez, az így értelmezett közérdek csakugyan szükségessé teszi azt, hogy a régi cseléd-törvény ujjal, ennek a közérdeknek megfelelővel pótolassék.

A közérdek sürgetését tehát nem veszik a javaslat szerzői nagyon komolyan. Annál komolyabban az osztályérdekeket, amit szívesen bizonyítunk is. Ha a javaslat csakugyan a közérdeket tartaná szem előtt és nem csak az osztályérdeket, akkor ezt a szociálpolitikai «alkotást», melynek részleteiről alább fogunk megemlékezni, nem most és nem ez elé a parlament elé hozta volna a kormány.

Nem most, amikor az agráriusok önmagukat riogatják a mezőgazdasági sztrájkokkal és nem ez elé a parlament elé, amely a trónbeszéd szerint arra ült össze, hogy a parlament demokratikus reformját meg-

alkossa. Ha a javaslat csakugyan közszükséget akarna kielégíteni, akkor nem csak arra való volna, hogy a gazdákat a rendi munkásviszonyok fönttartásában segítse, hanem arra is, hogy a munkásokat is segítse abban, hogy a modern munkás törekvésekhez közelebb juthassanak, akkor nemcsak arra való volna, hogy a »nemzeti termelést«, vagyis a nagy és középbirtokos osztály gazdasági s evvel együtt politikai és társadalmi hatalmának renészanszát segítse, hanem arra is, hogy a mezőgazdasági proletáriusnak a politikai és társadalmi hatalomban való részvételét biztosítsa. Ha ezt nem lehet, ha az állam-szociálpolitikuskok erre azt mondják, hogy ez képtelenség, akkor először ne tessék azt hazudni, hogy közszükséglet kielégítésére törekésznek, másodszor ne tessék olyan nagyon üdvöztőnek hirdetni ezeket a szociális alkotásokat, hanem vallják be nyíltan, bátran, szemérmetlenül és gőgösen, hogy igenis osztályérdeket értenek akkor, amikor közérdekről beszélnek.

Ha azonban nem tagadják, hogy az állam-szociálizmus képes volna a kétféle érdek összeegyeztetésére, képes törvényhozás útján egyszerre módot adni kétféle osztály hatalmának fölépítéséhez, képes a két, egymással küzdő társadalmi osztályt egyszerre kielégíteni, akkor ez a kielégítés, ez az összeegyeztetés csak egy módon történhetik. Ugy, hogy az egyezkedő felek egymással tárgyalhassanak, egymást érdekeikről, kívánságaikról, követeléseikről fölvilágosíthassák. Arra célozok, amit bizonyára nem nehéz kitalálni, hogy az állami szociálpolitika is, ha igazságos akar lenni, legalább arra törekszik, hogy azoknak parlamenti képviselőit is meghallgassa, akiknek jogviszonyait szabá-

lyozni akarja. A mi a gyakorlat nyelvén elmondva annyit jelent, hogy ha csakugyan a közszükséget akarná kielégíteni ez a Darányi-féle szociálpolitika és nemcsak az osztályérdeket, nem most és nem ez elé a Ház elé jönne ez a javaslat, hanem akkor, amikor a trónbeszédben foglalt ígéret szerint a parlament az általános választói jog alapján ült már össze. Az állami szociálizmus szegényes eredményeiről nem akarunk beszélni ezuttal. De annyit mégis meg kell mondanunk itt is, hogy ami keveset alkotni tudott, csak az általános választói jog alapján összeült parlamentekben tudta. Általános választói jog nélkül üzött népboldogítás, mindig gyanus jelenség. Gyanus nálunk is, gyanus volt és a gyanakodóknak igazat szolgáltatott a német agráriusok paraszt imádása is.

A cselédtörvényt tehát nem ez elé a parlament elé kellett volna vinni. A dolog azonban sürgős — mondják a reakció nyílt és tudatos, titkos és öntudatlan hivei. Az ország katasztrófa elé megy, ha a cselédkérdés sürgős szabályozásával késünk. Minél előbb; annál jobb.

De a félmegoldás, vagy pláne a visszafejlesztés, nem fogja megszüntetni sem általában a mezőgazdasági válságot, sem speciálisan a mezőgazdasági munkás és cselédkérdés válságait. Ez a törvényjavaslat nem fog segíteni sem a kivándorláson, sem a cselédügy többi bajain. Sőt, ha nem csalódunk, a kivándorlást egyenesen elő fogja segíteni és a cselédügyet nagy mértékben tárgyalanná fogja tenni azon egyszerű okból, hogy cselédnek senki sem fog beállani. Egyet azonban el fognak vele érni. Azt az elméleti sikert, hogy szociálpolitikát

csinálnak proletáriátus nélkül, szabályozzák azoknak a cselédeknek jogviszonyait, akik nincsenek, legalább *itt-hon* nincsenek.

A dolgok logikája keservesen boszut áll azokon, akik ellene vétenek. Ha törvényt hoznak a proletárokról, (mondhatnánk a proletárok ellen), a proletárok nélkül, akkor ők elvonulnak a törvény hatálya elől Amerikába. Mert nem kézen fekvő-e, hogy a kormány és az agrár többség azért siet olyan nagyon a javaslattal, mert egyfelől osztályérdekek sürgetik, másfelől, mert félnék, hogy az általános választói jog törvénybe iktatása után, olyan parlamenttel kell szembe szállaniok, a melynek a közérdekről, a munkáskérdésről, a szociálpolitikáról, a patriarchalis viszonyról stb.-ről egészen más fogalma van, mint ennek a mainak.

*

A szociálpolitikai és általános politikai szempont magaslátáról szálljunk le és bocsátkozzunk egy percre a pártpolitikai szempont platójára. Félve tesszük, mert e körül a plató körül a durva hazugságok és alacsony mesterkedések bűzös csatornái vannak. Mégis megkíséreljük, nehogy avval vádoltassunk, hogy kerüljük a gyakorlati és való életet.

Oda jutottunk, hogy a köznemesség és főnemesség koalíciója egyenesen ellene fordult Magyarországon a közép-polgári osztálynak, a városok dolgozó népének és a falusi proletárságnak. Ebben a harcban a spiritus movens még mindig a nagybirtokosság és az arisztokrácia, szóval a feudalizmus maradékai. Ők csinálják a törvényjavaslatokat. A közép-nemesség arra való csak, hogy megszavazza. Így a függetlenségi többség, a mely-

nek voltak némi relációi a demokráciához, egyszerűen megtagadja régi szerelmeit és a főnemesség akaratának végrehajtójává válik. Darányi Ignác javaslatot készít a függetlenségi párt támasza: a parasztság ellen. A függetlenségi párt pedig azon való örömeiben, hogy ő most intézi az ország sorsát, saját erőforrásait dugaszolja be, fölrugja saját választóit, odadobja őket az arisztokrácia önkényének.

Ugy véljük, evvel a hatvanhetesek igen ügyes taktikai huzást csinálnak. Hogy mély belátásuk van s hogy ismerik a függetlenségiek önzését, csak azt bizonyítják, hogy ámbár tagadják az osztályharc elméletének igazságait s bár vasra veretik ez elmélet hiveit, azt mégis jól fölhasználják. Megértették, hogy a közjogi különbségek és harcok sohasem voltak egyebek színlelt hancurozásoknál s hogy abban a percben megszűnnek, mihelyt a középnemesség, vagy a hogy nevezzük: az úri (történelmi) középosztály gazdasági érdekeit össze lehet egyeztetni a nagybirtokosok érdekeivel. A cselédkérdésen íme össze tudnak barátkozni, miután harminc éven át «rettentő» ellenfelei voltak egymásnak a közjogi kérdések terén.

Hanem ez az összebarátkozás mégis veszedelmes lesz a függetlenségi pártra vagy nevezzük az igazi néven: a középnemességre. Veszedelmes, mert azt a politikai befolyást, a melylyet eddig birtak a tömegek által, el fogják veszíteni, egyedül maradnak támasz nélkül. A politikai hatalom gyakorlásától el fognak esni s evvel együtt teljesen vége szakad gazdasági erejüknek is, a mely sok más, ide nem tartozó gazdasági erők hatása folytán amugy is alapjában van már megtámadva.

Ahelyett tehát, hogy a középnemesség oda vonulna vissza, abba a sáncba vetné magát, mint amelybe a fejlődés törvényei szerint kellene, vagyis a helyett, hogy vezető és irányító szerepre vállalkoznék a dolgozó polgárság soraiban, szóval ahelyett, hogy a *magyar burzsoáziába vinné bele még meglévő életerejét*, természetes szövetségeseinek hátat fordít és a nagybirtokosság karjaiba veti magát. Ez az egész koalíció szervei hibája. Minden baja ebből a hibából áll elő. Ebbe is fog belehalni.

De a koalícióval együtt el fog pusztulni az a történeti középosztály is, a mely most hogy ideig-óráig hatalomra jutott, elfeledte a demokráciát, a melynek nemcsak létét, de mai pünkösdi királyságát is köszönheti. Ez a hálátlan feledékenysége vesztét fogja okozni. A cseléd, a magyar parasztság, a mely hiven szolgálta három évtizednél tovább a függetlenségi zászlót, látni fogja, hogy új utakon kell keresnie boldogulását és más lobogó alá kell szegődnie. A nemzeti gondolattal nem fog sikerülni másodszor is a középnemesség háta mögé állítani őket. A nemzeti gondolat elvesztette nagy vonzó erejét és a koalíció bűne, hogy elvesztette...

E siralmas jövőt a cseléd törvény féle szociálpolitikával csak siettetik. Ez egészen világos. Aki a saját hátvédjét gyöngíti, ahelyett, hogy erősítené, az önmagának az ellensége. A paraszt mindig hátvédje volt a köznemesség pártjának: a függetlenségi pártnak.

*

Gyöngítik-e csakugyan hátvédjüket? Ki fogja végrehajtani a törvényt? Kik fognak eljárni azokban a

perekben, amelyek előállanak a törvény rendelkezésénél fogva? Kiket fognak mulasztással vádolni, ha a törvény nyújtotta esetleges védelem lanyhán fog kezelteni? Kétségkívül a közigazgatási tisztviselőket, azokat, akik a középosztály legtipikusabb alakjai, akikben máris a mezőgazdasági proletáriátus minden gyűlölete, haragja és ellenszenve koncentrálna van. A nagybirtokosok, a magyar feudális arisztokrácia nincsen képviselve a közigazgatásban. A törvény végrehajtása nem ő rájuk vár és a végrehajtás nyomán támadó elkeseredés sem fogja őket érni. Ők tehát a maguk gazdasági érdekeik megvédésére már ma sürgetik a cselédtörvény rendezését, amely tőlük semmi áldozatot nem igényel. Ellenben végrehajtatják avval a közép-birtokos osztálylyal, amely ily módon a dolog minden ódiumát is kénytelen lesz vállalni.

Azok a jótétlelkek, akik a javaslat bizottsági tárgyalásainál mérséklő indítványokkal eddig jelentkeztek, jobbra a nagybirtokosság köréből kerültek ki. A felületes liberális sajtó megdicsérte őket és követendő mintául állította oda a függetlenségi párt elé. Ha jól megvizsgálják e sajtó dicsőreteit, észre fogják venni, hogy e lapok erős rokonszenvvel viseltetnek a hatvanhetes pártok iránt s hogy elismerésük nem annyira elismerés volt, mint inkább a függetlenségi pártnak szánt ütés. Ime-nézzétek a nemes lelkű és humanus arisztokratákat, vessétek össze velük a lelketlen függetlenségeket — így szólt a sajtó bírálata. Az alkotmánypárti jótétlelkek pedig boldogan nevettek a markukba. Megint bebizonyították, hogy ők azok, akiknek szociális lelkiismeretük van és megint a függetlenségek azok, akik vállalják a dolgok odiumát.

Azt mondtuk feljebb, hogy a cselédtörvény nem közérdeket szolgál, hanem osztályérdeket. Talán sikerült egy-egy sugarat vetnünk arra is, hogy nem a középbirtokosok osztályérdekeit gondoltuk első sorban.

De hát mégis csak szüksége van — így fogják ellenünk vetni — mégis csak szüksége van a középbirtokosoknak is arra, hogy cselédekkel szemben védve legyenek. Kétségtől. Ámde ez a törvény először is nem fogja valójában «megvédelmezni» a gazdát azoktól a veszedelmektől, a melyeket a föltörekvő néposztályok küzdelmei háritanak reá, másodszor ez a törvényjavaslat nem lesz alkalmas arra, hogy a gyakorlati életben csakugyan beváljon, bármennyire hangoztassa is a javaslat indokolása, hogy a földművelésügyi miniszter úr «behatóan tanulmányozta és megfontolta a gazdasági cselédügy elméleti és gyakorlati kérdéseit, «bármennyire tette is» tanulmány tárgyává mindazt, ami erről a kérdéstről a gazdák és cselédek érdekében a különböző kongresszusokon, gyűléseken, szaktanácskozásokon fölhozatott.» A javaslat indokolásának e naiv kérdései még nem bizonyítják, hogy egyéb történt volna, mint a törvényjavaslatok szerkesztését megelőző anyaggyűjtés. Semmi esetre sem látjuk azonban igazolva azt, hogy e szorgalmas és szörnyű komoly tanulmányozásnak csakugyan az lett volna az eredménye, hogy egy modern, a szociális lelkiismeret követelményének megfelelő javaslat állott volna elő.

Ellenkezőleg.

*

Hát lássuk csak a javaslatot.

A javaslat lényeges, sőt határozott főelve az, hogy a munkabérszerződést először kötelezővé, azután minden-

hatóvá teszi. A szerződés jogi következményeinek elbirálásánál nemcsak, hogy a régi, elmaradt jogászai fölfogás alapján áll, nemcsak hogy e tekintetben a régi római jogi fölfogásban osztozik, de még ennél is elmaradottabb, mert a szerződésszegést büntetőjogi biztosítékokkal veszi körül. Igazuk van tehát mindazoknak, akik a javaslatot reakcionáriusnak mondják.

Miért kellett azonban ezt a reakciós jogi fölfogást az egész javaslat alapjául venni? Miért kellett először kötelezővé tenni (. . . a gazdasági cseléd az, aki *szerződéssel* kötelezi magát . . . stb.) aztán szakrilégiumnak föltüntetni a szerződést és végül olyan szentségtörésnek a szerződésszegést, hogy büntetőjogi következményeket fűztek hozzá? Egyszerűen azért, mert csak ily módon lehetett jogi alapot teremteni a sztrájkra való fölhívás ellen egyfelől, másfelől a sztrájk ellen és illetve csak így lehetett jogi kötelezettséget deriválni a cseléd ellen a sztrájktörés érdekében. Minden egyéb, ami a javaslatban van, ugyszólván mellékes dolog. A régi, jogász csalafintaságnak ez a keserves játéka az, ami a fődolog.

A javaslat szerzője, a ma érvényben lévő cseléd-törvényről azt mondja, hogy abból hiányzanak a szociális értékű rendelkezések, míg az új javaslatban vannak ilyenek. A szerződési fölfogás, a mely a régi törvényben nincs úgy kidomborítva mint a javaslatban, legott bizonyoságot tesz arról, hogy ez utóbbi szociális értékű intézkedések tekintetében még rosszabb a réginél.

A munkabérszerződés mindenhatóságába, igazságosságába vetett hitet réges régen megdöntötte a modern jogtudomány, a mely a munkásnak a szerződéskötésnél állítólag megnyilatkozó szabad elhatározási

akaratáról kimutatta, hogy nem egyéb: mesénél. A javaslat szerzői nem számoltak sem azzal, hogy a modern gazdasági viszonyok közt létesülő munkabérszerződés nem közönséges árucikkre vonatkozik, mert a munkát nem lehet különválasztani az embertől, sem azt, nem vették tekintetbe, hogy az ujkori szerződéseknél a szerződési szabadság a munkásosztály szempontjából nincs meg, sem azt, hogy a munkaadó a munkaszerződést legrosszabb esetben is vagyónának fenttartása, a munkás pedig élete fenttartása céljából köti meg, s végül hogy a munkásra nézve a szerződés föltételeit a gazdasági körülmények már előre eldöntik.

Pedig mindezeket az igazságokat tekintetbe kellett volna vennie a javaslat szerzőjének, ha csakugyan komolyan gondolt arra, hogy a szociális igazságot szolgáló törvényt alkosson. Tekintetbe kellett volna vennie, hogy a munkás szerződési akarata nem szabad. A tétel jogászok mondhatják az ellenkezőjét, a paragrafus-emberek eldughatják fejüket a jogszabályok rengetegébe, leborulhatnak a régi, megkövesedett jogelvek oltára előtt, de a jogalkotó jogász, a törvényhozó, akinek pláne az az állítólagos igyekezete, hogy a gyakorlati élet viszonyai számára csináljon törvényt, válságos időben, humánus törvényt, szociális intézkedéseket tartalmazó törvényt — annak ezeket az igazságokat figyelembe kellett volna venni.

Nem vette. Miért nem? Azért, mert akkor nem lehetett volna a szerződésszegést és általa a sztrájkot kegyetlen, igazságtalan és nevetséges büntetőjogi intézkedésekkel körülvenni. Ha a javaslat szerzője ismerte volna, vagy ha el merte volna ismerni azt az immár kétségtelen igazságot, hogy «a munkabérszerződést,

illetve annak megszegését és a sztrájkot nem lehet s nem szabad a jognak azon szabályai szerint elbírálni, amelyek ma minden ügylet elbírálásánál egyformán irányadók,» akkor javaslata indokolásában joggal hivatkozhatott volna szociális értékű intézkedésekre. Így azonban nemcsak nem hivatkozhat erre, de el kell ismernie, hogy a régi jogi fölfogásnál is elmaradottabb, mert hisz a magánjogi szerződés megszegését szabadságvesztéssel is bünteti.

Ami aztán azt illeti, hogy a javaslat ezek után még humanizmusra, sőt a gazda és cseléd közti egyenlő elbánás elvére hivatkozik — az szégyenletes jezsuitizmus, hallatlan visszaélés az osztályuralommal és a felületesek könnyelműségével.

Hanem a javaslat rettenetes lelkiismeretlensége és még rettenetesebb lelketlensége egész mivoltában, akkor lesz megérthető, ha megértjük, hogy a munkásnak a kényszer szerződéssel szemben létező egyetlen eszközét: a sztrájkot, miként akarja kicsavarni a munkásság kezéből. Lesz alkalmunk az alábbiakban erre is kitérni. Itt csak annyit akarunk leszögezni, hogy a javaslat egyfelől a szerződésről alkotott elavultnál is rosszabb fölfogást erősíti meg, másfelől a munkaszerződés igazságtalansága ellen rendelkezésre álló egyedüli fegyvert: az egyesülést s vele a sztrájkot akarja lehetetlenné tenni, vagyis nem elégszik meg avval, hogy a munkásosztályt a gazdasági viszonyok amugy is lehetetlen és igazságtalan helyzetbe sodorják a szerződési kötelezettséggel, hanem még a lehetőségét is elakarja venni annak, hogy ez igazságtalansággal szemben védekezhessék. Egyfelől a szerződés, mint szakrilegium! Másfelől a sztrájk jogalapjának megtagadása!

Kell-e ennél gyönyörűbb «szociális értékű» törvényjavaslat?

*

A javaslat 18-ik §-a a klasszikus paragrafus a sztrájk törés intézményes biztosítására. Ez a szakasz kimondja, hogy a cseléd tartozik olyan szolgálatot is teljesíteni, melyre nem szegődött, ha arra hivatott cseléd társa megbetegszik vagy távol van, vagy annak teljesítésében *másféle ok* által hátráltatnék. A betegség vagy távollét közt olyan ártatlanul van elcsusztatva a «másféle ok», hogy a javaslat felett vitázó bizottságokban senki sem akarta észrevenni. Pedig ez a másféle ok semmi más, mint a sztrájk. A sztrájk, melynek esetében a cseléd a sztrájk törésre törvény által kötelezve van, még pedig az 57. §. szerint 200 koronáig, ismétlés esetén 400, újabb ismétlés esetén 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel.

A javaslat tehát — első sorban a sztrájk törő tartalékról gondoskodott. Csak természetes, hogy még fokozottabb mértékben terjesztette ki gondosságát azokra, akik a mindenható szerződéssel szemben sztrájkba mernek lépni. A javaslatnak erre vonatkozó intézkedése tudniillik azt mondja ki, hogy: «ha akár a gazda (!), akár a cseléd a kihágást azért követte el, mert a gazdák (!) vagy a cselédek megállapodtak abban, hogy a *szerződés lejárt előtt*, a köteleesség teljesítését egyszerre vagy egyenként abbahagyják, a kihágást 30 napig terjedhető elzárással s 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel kell büntetni.» Végül gondoskodás történik a sztrájkagítatórról is ilyenképen: Kihágást követ el s ugyanilyen büntetéssel büntetendő az, aki a gazdákat (!) vagy cselédeket arra ösztönzi, hogy köteleességeik tel-

jesítését, a szerződés lejárta előtt egyszerre vagy egyenként tagadják meg.

A bizottsági tárgyalások folyamán a javaslat különböző büntetéseinek maximumát leszállították. Ennél a paragrafusnál azonban hajthatatlan marad a földmivelésügyi miniszter. A sztrájk jogalapjának tagadásában és a sztrájknak letörésében ép oly rendületlen maradt, mint maradt volna a szerződés föltétlen érvényének védelmében. Mert ugyan mi célja lett volna akkor ennek az egész javaslatnak? Mire való lett volna akkor az egész földmivelésügyi szociálpolitika? E két dolog nélkül nem volna indokolt a földbirtokosság forró szeretete a parasztok iránt és valóban, e két dolog nélkül nem volna érdemes szociálpolitikával foglalkozni.

De álljunk meg egy pillanatra. Legyünk igazságosak és vizsgáljuk meg lelkiismeretesen azokat az indokokat, a melyekkel a sztrájkmozgalmak ilyen kiméltetlen letörésének szükségét igazolják. Az agrár-szociálpolitika egyik igen ügyes képviselőjére, Majláth József grófra hivatkozunk, akinek sikerült a minap egyik tanulmányában leleplezni azokat a különbségeket, amelyeknél fogva a mezőgazdasági munkás egészen más elbánásban részesítendő, mint az ipari munkás. E leleplezések meglehetősen ismertek. Csak egy pontban akadtunk valami egészen új dologra s ez az, hogy a mezőgazdasági munkások sztrájkja a közérdek szempontjából bírálendő el, míg az ipari munkások sztrájkja nem sért közérdeket. Ez a közérdekre való hivatkozás az agrársajtóban és a mezőgazdákkal népes parlamentben elég sűrűn hangzott már el. Tudományos formulázásban most olvassuk magyar nyelven először. A cselédtörvény-

javaslatban pedig már törvény erejével akarják fölrüházni.

Ime, az agrár urak nem is olyan ellenségei a szociálpolitikai elméleteknek. Hamar átviszik a gyakorlatba őket, ha nekik kedvez s ha a jogfosztáshoz segítségükre lehet.

Nem vitatkozunk azon, hogy vajjon közérdeket sért-e az arató-sztrájk. Hiszen ez kétségtelen. Minden háboru sérti bizonyos közületek érdekeit. De azt állítjuk, hogy a munkásosztály életcéljainak megvalósítása is közös és ennél fogva közérdek. Amint az aratás elmaradása a mezőgazdasági sztrájk folytán bizonyos kör közérdekét vagy ha úgy tetszik, az egész állam érdekét sérti, azonképen sérti az egész állam közérdekét az is, ha a munkásosztály életcéljainak megvalósítására irányuló küzdelmét erőszakos eszközökkel letörik és megghusítják. Ha amaz közérdek, emez sem más. Ha azt a közérdeket védelmezni kell törvénnyel, emezt törvénnyel letörni súlyos igazságtalanság. A közérdek Majláth-féle fölfogása nem más gyöngé szójátéknál, a mely azonban a törvényalkotásnál nem válhatik egyszerre komoly alapgondolattá. Még akkor sem, ha az osztályérdeket akarják közérdeknek föltüntetni.

Sem a szerződés mindenhatósága, sem a sztrájk letörése, sem a közérdek hamis magyarázata nem lehet tehát egy igazságos és a modern szociálpolitika alapján álló törvényalkotásnak alapja. Ha mégis alapul veszik, aminthogy a Darányi-féle javaslat ezt vette alapul — abból csak olyan munkásellenes törvény kerekedhetik ki, mint amilyen ez a szóbanforgó.

A szociálpolitika követelményeinek teljes semmibe vevése, sőt szociális igazságok egyszerű megamisítása talán nem olyan nagy bűn még ma Magyarországon. A szociális lelkiismeret még nem eléggé fejlett talán, hogy annak törvényei közkötelezők legyenek. Hagyjuk hát a magasabb szociális szempontokat és vizsgáljuk a javaslatot a létező jogok, a létező erkölcsök, és a már megcsontosodott elvek szempontjából.

Ebből a szempontból a következő csoportokra kell felosztanunk kifogásainkat. A javaslat sérti az egyéni szabadságot, sérti a tulajdont és sérti az ország közjogát.

Az egyéni szabadság ellen legsúlyosabban a javaslat azon rendelkezése vét, a mely azt mondja ki, hogy a cseléd a szerződés hatálya alatt utlevelet nem nyerhet. Kétségtelen, hogy a kivándorlás megakadályozásának egyik eszközét látja ebben a javaslat szerzője vagy inkább biztosítani akarja a gazdát, hogy már szerződött cselédei a szolgálatba lépés előtt vagy a szolgálat alatt ki ne vándorolhassanak. A gazda ilyen biztosított volta magán jogi érdek, a melylyel szembe állítatik egy jóval nagyobb közérdek és jog: a szabad költözködés joga. Hogy ezt nem csak mi, de a törvényhozás is mindenkor így fogta föl, arra nézve hivatkozunk közjogi törvényeinkre, melyek szerint az utlevél kiadásának csakis közjogi akadálya lehet. Az egyik ok a bűncselekmény elkövetése, a másik a védkötelezettség teljesítetlen volta. A javaslat tehát indirekte a bűncselekmények közé sorozza a szerződés megszegésének pusztá szándékát is vagy pedig lerontja azt az elvet, hogy csak a közjogilag megállapított két eset lehet akadálya az utlevél kiszolgáltatásának. De

ha erre az utóbbi álláspontra helyezkedik a javaslat, akkor egy vagyoni jogi természetű szolgáltatás érdekében korlátozza az egyéni szabadságot, vagyis a mezőgazdasági munkaadó vagyoni érdekét fontosabbnak deklarálja, mint a szabadságjogok egyik legfontosabbikát. Mi ez más, ha nem meghodolás az osztályérdek előtt?

Ugyancsak az egyéni szabadságba ütközik a javaslat 7. §-ának azon intézkedése, mely szerint a cseléddel kötött szerződés — ellenkező kikötés nem léteben — egy évre szól. A munkaszerződésről kifejtettek igazolták, hogy a szerződés föltételeit nem a munkás, hanem a gazdasági viszonyok már előre meghatározzák. Ha tehát a cseléd a már amugy is előre megállapított föltételeket kénytelen elfogadni, mert különben éhen halhat, csak az egyéni szabadságnak még fokozottabb elkobzása áll elő abból, ha a törvény szerint, a szerződés egy évre szól. Az egyéni szabadságnak teljes elkobzása még erősebben fog kitünni, ha a javaslat azon rendelkezéseit is szemügyre vesszük, amelyek az egy éven belüli szerződés [egyoldalú] fölbontására vonatkoznak. Ha egyik fél sem mondja föl a szerződést két hónappal annak lejárta előtt, akkor a javaslat szerint a szerződés meghosszabbítotttnak tekintendő. Aki ismeri a tényleges viszonyokat, az nagyon jól tudja, hogy miként áll a dolog evvel a fölmondással. A cseléd nem mer fölmondani amugy sem, hát még akkor, ha a javaslat törvénynyé lesz. Mert a fölmondás össze van kötve a büntetések megkezdésének kötelezettségével. Mihelyt a cseléd távozni akar, azonnal eszébe juttatják neki, hogy büntetéseit meg kell kezdenie. Ha fölmondását visszavonja, akkor a büntetés is fölfüggesztetik.

Az intézkedéseknek ez a láncolata, valóságos lánc, amelylyel a munkást a röghöz kötik, személyes szabadságában korlátozzák. Az «elvérzést», amelyet a nagymérvű kivándorlás okoz, az agrár szociálpolitika ilyen egyszerű eszközzel akarja megoldani. Elfeledi, hogy ama boldog időket, a melyben itthon kellett a parasztnak elvérzenie, a mai kortól a 48-as idők választják el. Igaz, hogy ez idők szabadságjogi alkotásai nem mentek át a gyakorlati életbe teljesen, de legalább intézményesen megvoltak. Most az intézményeket is ki akarják törölni a világból. Miért? Egyszerűen azért, mert osztrák érdekeik kívánják.

Súlyos kifogás alá esik, bár csekély jelentőségűnek látszik a javaslatnak azon intézkedése, a mely a cselédnek megtiltja, hogy megtakarított tűzifáját eladja, ajándékba adja vagy elvihesse. Az indokolás ugyan azt tartja, hogy a tulajdonnak ez a korlátozása a gazda «jogos» érdekét védelmezi, de ez az általános kijelentés még nem szünteti meg azt a jogos aggodalmunkat, hogy az intézkedés a tulajdonjog rovására történik. Ha a cselédnek joga van a tüzelőfát követelnie, ez tulajdonjogot állapít meg. A tulajdonjog korlátozásának azonban semmi komoly indoka ebben az esetben nincsen, ellenben igen érdekes, hogy a tulajdon szentségének lelkes imádói, saját oltári szentségüket miként hagyják cserben, mihelyt azt vélik, hogy ehez érdekeik fűződnek.

A javaslat 66. §-a szerint a törvényhatóságok fölhatalmaztatnak arra, hogy a gazda és a cseléd közti jogviszonyoknak a jelen törvényben nem érintett s a helyi viszonyoknál fogva fontos részeire a gazdasági egyesület s a mezőgazdasági bizottság véleményének meghallgatásával szabályrendeletet alkossanak. A javaslat-

nak ez az intézkedése súlyosan vét a közjog ellen s semmi körülmények közt nem lehet törvényerejűvé. A mezőgazdasági egyesület mint jogalkotó tényező nem szerepelhet és bármilyen nagy és forró szerelem hevitse is a földmivelésügyi kormányt a mezőgazdasági egyesületek iránt, ilyen jogot nekik nem adhat. A parlament a törvényalkotás jogát nem adhatja ki a kezéből, még az osztályparlament sem, főleg nem az, a mely az alkotmány védelméből alakult ki.

A javaslat 18. §-a a gazda házi fegyelmére vonatkozik és kimondja, hogy a kiskoru 18-ik életévéig a házi fegyelem alatt áll. Mit jelent ez? Azt, hogy a 18 éves legényt testileg is megfenyitheti a gazda, magyarul mondva: megverheti. A verés, mint nevelési eszköz ilyen módon törvényes eszközzé válik és ha eddig csak szokásjog volt ezentúl törvény adta írott jog is lesz. A hadseregben bántalmazott legények sorsa nem egyszer forró könnyeket csalt ugyanazok szemébe, akik most ezt az intézkedést helyesnek, sőt nélkülözhetlennek tartják s avval indokolják, hogy ennélkül gazdaságot vezetni nem is lehet. Akadt olyan népbarát is, aki ezt a jogot egyszerűen avval a problematikus értékű nevelési elvvel hasonlította össze, a mely különben szintén régen divatját multa, hogy t. i. az apának is joga van testi fenytéket alkalmazni gyermekei ellen, hogy ne volna hát joga ugyanehez a cselédjével szemben. Talán fölösleges, hogy ennek a mélyen ethikus és megdöbbenően jellemző fölfogásnak bővebb magyarázatába belemenjünk. Csak annyit akarunk megjegyezni, hogy a tizenhét éves embert semmiféle törvénnyel nem lehet kötelezni arra, hogy zsebre tegye az öklét

akkor, amikor arczul verik. Ha pedig törvény után az arczul ütések néma türését kötelezőnek kimondani nem lehet, akkor minek vették föl a javaslatba? Miért voltak olyan óvatatlanok?

A 18 éven tul lévő cseléd már nincs házi fegyelem alatt. A javaslat büszke erre s a szerző önmagát ünnepli érte, hogy ennyire humanus tudott lenni. Sőt, ebben látja a patriarchalis viszony megszűnésének egyik biztosítékát s a lényeges különbséget a javaslat és a régi cseléd-törvény között. Egy kis engedményt azonban mégsem tudott elűttetni a javaslat a gazdától. Azt t. i., hogy a tizennyolcz évét meghaladott cselédet szabadon meg lehet dorgálni sőt, hogy olyan kifejezéseket is szabad használni ellene, amelyek másra nézve sértők. A bizottsági tárgyalások e pontra nézve igen jellemző vonásokat tártak föl. Volt olyan, aki teljes meggyőződéssel azt hangoztatta, hogy a paraszttal szalon nyelven nem lehet beszélni, mert az hozzá van szokva a parasztnyelvhez. A másik erősen kardoskodott amellett, hogy a cseléd a sértő kifejezésekért bünvádat ne emelhessen. A kardoskodás eredménynyel is járt. A bizottság kimondta, hogy bünvádnak ilyen esetekben nincs helye. Ellenben, hogy a dolognak mégis legyen egy kis humánus formája, hozzájárult a bizottság ahhoz a másik indítványhoz, hogy a cseléd ellen használt sértő kifejezések birói kogniczió tárgyává legyenek tehetők.

Meg kell jegyeznünk, hogy a bizottságnak ezt a módosítását, mint nagy vívmányt és az emberieségnek tett nagy koncessziót ünnepelték.

Mialatt a javaslat pedáns pontossággal állapítja meg a büntetéseket, széles általánosságban kezeli

a gazda kötelességeit. Így a 23. §. az éjjeli nyugvásról intézkedve, csak annyit mond, hogy a cselédnek «elegendő» idő adassék az éjjeli pihenésre. A nyugvási idő tehát nincs meghatározva, állítólag azért, mert a mezőgazdasági üzemből általános érvényű megállapítás nem lehetséges. A mezőgazdasági üzemből tehát az a privilegiuma, hogy az emberi szervezet megkívánta minimális nyugvási idővel sem tartozik számot vetni, ami azt jelenti, hogy a mezőgazdák érdekei nemcsak a közjoggal szemben, de a fiziológia törvényeivel szemben is fontosabbaknak tekintetnek. Ugyanez a paragrafus mondja ki azt is, hogy a gazdának kötelessége ügyelni arra is, hogy a cselédnek testi erejét meghaladó vagy egészségét veszélyeztető munka ne terhelje. Amint látható — ez is elég általánosságban van fogalmazva, főleg a mi földbirtokosaink számára, akiknek meggyökeresedett fölfogása az, hogy a paraszt mindent kibír, ha pedig ki nem bírja, hát — megkékül. Vannak olyan közmondásaink, a melyek nem a nép szellemét, hanem a munkaadók szellemét tárják föl... Ugy látszik ez az általánosságban tartott szövegezés, a gazdáknak is föltűnt. Még így is soknak tartották s ezért arra törekednek most, hogy a szóban forgó paragrafust avval a toldással kívánják szigorítani, hogy a cseléd munkája azon vidék gazdasági szokásaihoz képest szabassék ki.

A milyen általánosságok találhatók a munka mértékére, az éjjeli nyugvásra vonatkozólag, ugyanolyanokat látunk az élelmezésre vonatkozó paragrafusban. Ez szerint a gazda a cselédnek «elegendő» és «egészséges» [minőségű] eledelt tartozik adni. A bűntető intézkedésektől hemzsegő javaslat itt elfeledte a

paritás érvényesítését, mert különben intézkedett volna arról, hogy a paragrafus ellen vétő gazda milyen büntetéssel sujtassék. Erről pedig annál kevésbé lett volna szabad megfeledkeznie, mert az érdekelt gazdák a bizottságban máris elárulták animozításukat az «elegendő» és «egészséges» élelem ellen, amennyiben csak «átlag» minőségű élelem adását akarják kötelezőnek elismerni.

A javaslat 28. §-a a beteg cselédről intézkedik. Eszerint a gazda csak 45 napig tartozik az orvosi gyógykezelés és az orvosszerek költségeit fizetni, ezt is csak akkor, ha a betegséget nem a cseléd hibája okozta. Ezt az eredeti szöveget némi módosítással fogadták el a bizottságokban, még pedig olyképen, hogy a 200 koronánál kevesebb adót fizető gazda fizeti a gyógykezelés költségeinek felét. Aki 200 koronánál több adót fizet, az összes gyógykezelési költségeket fizeti — persze csak akkor, ha a cseléd nem a maga hibájából betegedett meg. Ez az intézkedés az egész orvostudomány revízióját szükségessé teszi s a betegségeknek két osztályba való sorozását. *A)* olyan betegségekre, melyeket a mindenható természet *B)* olyanokra, amelyeket az ember önhibájából okoz. Igen jellemző ennél a paragrafusnál az orvosi fuvarköltségének kérdése. A javaslat legalább annyit akart, hogy ezt a költséget a gazda fizesse. A bizottság azonban, amely tudvalevőleg sokat «enyhitett» a javaslat szigorán, kikötötte, hogy «azonban nem köteles a gazda bármely távolságra kocsit küldeni az orvosért». A «bármely» távolság megint olyan általánosan meghatározott valami, hogy nem nagy éleselméjűség kell ennek a kötelezettségnek kijátszásához, főleg ma, a vasuti közlekedés korában, amikor a távolságok fogalma

olyan rugalmas. A 28-ik paragrafus intézkedik a cseléd családtagjainak temetéséről is. A javaslat a temetési költségek felét róta ki a gazdára. A bizottság azonban sokalta ezt s szabott árakban állapodott meg. Ezszerint a felnőttek temetési költségeihez a gazda husz koronával, a kiskorúak temetéséhez 10 koronával köteles járulni. Ha ez nem patriarchalis gondoskodás, akkor...

A cselédlakások építéséről a 29-ik §. gondoskodik olyképen, hogy a cselédlakások építéséről e törvény életbeléptétől számított «legkésőbb» tíz év alatt tartozik a gazda gondoskodni. Valaki sokallta az egy teljes évtizedet a bizottságban és öt évi terminust szorgalmazott. Nem fogadták el indítványát.

A 30. § a vasárnapról és munkaszüneti napról gondoskodik. Ezszerint «az állatoknak és férőhelyüknek rendes ellátásán, tisztántartásán és a major rendbehozatalán kívül» *más* munkát nem lehet igényelni a cseléd-től. Itt sem hiányzik azonban a nemeslelkű fenttartás, amely szerint ha a munka «sürgős», hát azt is el kell végeznie a cselédnek. A bizottság iparkodott megtalálni a lelkiismeretét, amikor legalább azt az indítványt fogadta el, hogy a vasárnapi külön munkát külön kell díjazni.

A fegyvergyakorlatra bevonuló cseléd bérét a javaslat nem kívánta levonatni. A földművelésügyi bizottság nem fogadta el ezt az intézkedést.

A 33. § a becsületsértési paragrafus, a melyre vonatkozólag már fentebb megtettük észrevételeinket. Ugyanez a paragrafus foglalta magában a rendbirságra vonatkozó intézkedést, melyet azonban a bizottság törölt.

A javaslat V-ik fejezete a büntető határozatokat foglalja magában. A büntetések maximumát a bizottságok lejobb szállították ugyan, de azért azok így is

sokkal magasabbak, mint voltak a régi törvényben. Hogy mennyiben igazságosak és elvben mennyire helyesek szociális szempontból, azt a munkásszerződésről szóló fejtegetéseinkben tártuk fel. Itt még csak avval egészítjük ki megjegyzéseinket, hogy a 61. § kimondja, miszerint az elítélt 48 óra alatt tartozik a pénzbüntetést lefizetni, ellenkező esetben a szabadságvesztés büntetést azonnal végre lehet hajtani. Az adósok börtöne szerencsésen vissza van állítva. Csak az a kérdés, hogy akad-e olyan bolond az országban, aki szerződéssel kötelezi majd magát arra, hogy szerződösszegést legyen kénytelen elkövetni s hogy ezért vagy fizessen 48 óra alatt, vagy becsukassa magát.

Vessünk még egy röpke pillantást a javaslat büntetéseire és hasonlitsuk össze őket a régi «szociális intézkedéseket nem tartalmazó» törvénnyel. Igaz, hogy a földművelésügyi bizottságban a büntetéseket némileg leszállították, de a javaslatra nézve jellemzők maradnak ezek az adatok.

Az 1876: XIII. t. c. szerint, ha a munkás nem jelentkezik önként a szerződött munkára, karhatalommal lehetett előállítani. Ha ez nem használt, vissza adta a foglalót, kártérítést fizetett s 4—40 koronáig terjedhető pénzbüntetésre vagy 1—10 napi elzárásra volt ítélhető. A javaslat szerint, ugyanazok a következmények, de 600 korona pénzbüntetés vagy 30 napi elzárás.

Az 1876: XIII. t. c. szerint, ha a cseléd szerződését megszegte, 8—48 korona pénzbüntetésre vagy 2—12 napi elzárásra ítélhető. A javaslat szerint: 30 napra vagy 600 koronára.

Több helyre szegődés amit a régi törvény 10—

40 koronát vagy 2—10 napot, a javaslat 600 koronát vagy 30 napot —

Sztrájk agitáció miatt a régi törvény 100 koronát vagy 25 napot a javaslat 600 koronát vagy 30 napot (ismétlés újabb 30 nap) —

Engedély nélküli távozás a gazdaságból miatt a régi törvény 20 koronát vagy 5 napot, a javaslat 200 koronát vagy 10 napot —

Látogatás fogadása miatt a régi törvény szerint: 4—20 koronát, a javaslat szerint 200 koronát —

Éjjeli szállás adása miatt a régi törvény 4—48 koronát a javaslat 200 koronát állapít meg.

A régi törvény védte a cseléd érdekeit az esetre, ha a birtok gazdát cserélt bármely okból. A javaslat csak az esetben, ha a birtok birói árverésen adatik el.

Ime, a tanulságos összehasonlítás.

A részletek bővebb fejtegetésébe nem megyünk bele. Ahol az alapelvek antiszociális voltát világosan látjuk, felesleges a részletekről ugyanezt apróra kimutatni.

*

Szeretik úgy föltüntetni a dolgokat, mintha a földművelésügyi és munkásügyi bizottságok a javaslatot elfogadhatóvá és emberségesebbé tették volna. Az előbbieken majdnem mindenütt föltüntettük azokat a lényegesebb módosításokat, a melyek a javaslaton a bizottsági tárgyalások folyamán estek és készséggel elismerjük, hogy főleg a rendbírás eltörlése, valamint a büntetések enyhítése, csakugyan változtatott némileg a dolgokon.

Konstatálnunk kell azonban, hogy ezek a változtatások nem lényegbe vágók és a javaslat azon szervi

hibáit, a melyekre fentebb rámutattunk, épenséggel sem szüntették meg. Jóllehet tisztában vagyunk avval, hogy a bizottságból nagyon is hangosan világga kürtölt humanizmus csak azért mozdult meg olyan hirtelenül a bizottság tagjaiban, mert a közvélemény kissé erősebben zudult föl a szokottnál a «rabszolga javaslat» ellen, mégis elismerjük, hogy a bizottsági tárgyalás csakugyan enyhített valamelyest a rigorozus intézkedéseken. Nem változtatott azonban a sztrájk törő paragrafuson, a szerződési paragrafuson, azon a megtévesztő és ámitó tételen, hogy a szerződés a felek szabad megegyezése folytán létesül és végül nem tudta meglágyítani az ebben az egy pontban szörnyen kemény Darányit, a sztrájkparagrafus dolgában. Végül az apró módosítások közt, hiába keressük az utlevélkérdés dolgának rendezését, vagyis konstatálnunk kell, hogy az alapelvek dolgában minden maradt a régiben.

Amin egyébként nem csodálkozunk. Nem, mert ha ezekben az elvi kérdésekben eszközöltek volna változást, a javaslat teljes reakciós volta, osztályérdekek kielégítésére irányuló törekvő volta menten megszűnik és tehát nem szolgálja azt a célt, melyet a törvénykészítő maga elé tűzött.

Hiába dicsérgette tehát a földművelésügyi miniszter ur a saját áruját és hiába mondja, hogy javaslata «telve van humanus intézkedésekkel, melyek a mai korszaknak megfelelnek». Inkább azt hisszük el, amit ugyancsak Darányi Ignác mondott, hogy t. i. javaslatának intézkedései «tőkebefektetésül» szolgálnak a gazda számára. Hogy hasznos tőkebefektetésül-e, az más kérdés. S talán sikerül ebbe is bevilágítanunk.

Mi a célja a javaslatnak? Megfeleltünk rá. Egy felől a mezőgazdasági munkások, illetve cselédek szervezkedésének meggátlása, másfelől a szervezkedés egyik legfontosabb céljának a szükség esetén megindítható sztrájknak megghiúsítása s a szocialista agitációnak teljes letörése.

Rámutattunk arra, hogy ezt a célt, a javaslat a szerződés kötelezővé tételével, majd pedig a szerződéshez fűzött büntetőjogi intézkedésekkel akarja elérni. Kimutattuk a falsumot, a mely a munkaszerződési szabadság körül van s utaltunk arra, hogy a gazdasági viszonyok behatása folytán amugy is meglévő egyenlőtlenséget, miképen növeli még nagyobbra a javaslat.

Helyezkedjünk csak egy pillanatra arra az álláspontra, a melyen a javaslat áll, az erősebbnek a gyengével szembeni álláspontjára. Le fogja-e birni a javaslat a munkásosztály szervezkedését, az agitációt és ki fogja-e tudni küszöbölni a sztrájkot?

Feleletünk az, hogy nem. Nemcsak azért nem, mert ez sehol a világon nem sikerült még és következésképen nálunk sem fog sikerülni, bármennyire hangoztassák is mezőgazdáink, hogy az agrárszocializmus terén más szabályok másként érvényesülnek, mint az ipari szocializmus terén. De nem fog sikerülni a sztrájk letörése egy másik, mélyebben fekvő okból, sem. Úgy, ahogy a szerződés a munkásosztályra nézve a gazdasági erők kényszerítő hatalma folytán áll elő, úgy ahogy a feltételek már előre, rajtuk kívül álló okok által vannak meghatározva, a munkás létfentartásának szükséglete nem fogja adott esetben respektálni azt a szerződést sem, melyet kényszerítő erők

hatása alatt kötött. A sztrájk tehát sztrájk marad, ha a mai jogászok nem is tudják azt jogelveikbe beszkatulyázni. És a sztrájkokat megszüntetni avval, hogy a sztrájkolóknak azt kiálltják: megálljatok, míg igényeiteket a mi jogrendszerünkbe beillesztjük — nem lehet.

Sztrájkolni tehát fognak a javaslat ellenére, a szerződés ellenére, a büntetőjogi intézkedések ellenére. Sőt, ha nem csalódunk még többet és még szivósabban fognak sztrájkolni mint eddig, mert a sztrájk-agitáció sehol sem riadt vissza olyan büntető szabályoktól, mint a minőket a javaslat tartalmaz. Nagy baj volna t. i. ha ezt a büntető szabályt tulságos komolyan vennék. Ez esetben a börtönök hallatlan arányu szaporításáról és a megfelelő költségeknek a gazdákra való kirovásáról kellene haladéktalanul gondoskodni. A javaslat újabb, a sztrájk-agitátorok szempontjából ritka becses agitációs anyagot szolgáltat s bizonyos, hogy a cselédtörvényjavaslat életbeléptetése eggyel, nem — százszal több okot fog adni a munkásosztály elkeseredésére.

A javaslat tehát azt a célját, hogy a sztrájkot megelőzze, kiirtsa vagy lelohassza, elérni egyáltalában nem fogja.

Talán a kivándorlást fogja apasztani? Kötve hiszszük. Sőt egyenesen az a véleményünk, hogy a kivándorlás még sokkal nagyobb arányokat fog ölteni, mint eddig, mert a cselédtörvény rendelkezései épen nem lesznek nagyon csalogatók a cselédsorba lépésre. A javaslat azon intézkedése, a mely a legkisebb mulasztást is súlyos pénzbüntetéssel sujtja, a cselédeknek legnagyobb és legjobb részét fogja elriasztani, azt t. i. amelynek van valami veszteni valója. Egyebüttl meg-

élhetését nem tudván biztosítani, ezeknek nem marad más hátra, mint vagy az, hogy az ipari proletariatus sorába álljanak vagy az, hogy kivándoroljanak. Az előbbi eset még kedvező, bár a mezőgazdák szempontjából éppen olyan értéktelen, mint a második.

Ha sem a sztrajkon sem a kivándorláson nem tud kifogni a javaslat, legalább biztosítani fogja a szociális békességet — mondják nagy komolyan a javaslat védelmezői. Mi pedig azt hisszük, hogy a még meglévő kis békességet is földulják vele. A békének tudniillik nem az a biztosítéka, hogy a börtönöket tele tömjük, s hogy az amugy keserves sorsot még keservebbel akarják fölváltatni. Kétségtelen, hogy a mezőgazdasági munkásmozgalmak ép úgy mint ma, sőt még fokozottabb mértékben fognak jelentkezni szazoknak, minden egyes, szigorral végrehajtott rendelkezése újabb tápot fog adni. E mozgalmakkal szemben aztán kétféle eljárást fognak alkalmazni. Vagy azt, hogy a törvény szigorú végrehajtásától eltekintenek, a mely esetben kár volt a javaslattal előállni, vagy azt, hogy szót fogadnak az O. M. G. É.-nak, a mely a javaslatban «a vasszigor alkalmazását» találta a legszebbnek, legjobbnak és legdicséretesebbnek. Ebben az utóbbi esetben azonban megjön a vasszigor ellenhatása is, melynek elnyomása viszont másként mint erőhatalommal, talán fegyverrel nem fog megtörténhetni. Hogy aztán az a vihar, a mely ilyképen előáll, miféle változást fog előidézni a társadalmi és politikai helyzetben, az talán inkább a jóslatok, mint e fejtegetések körébe tartozik. Az azonban bizonyos, hogy az a társadalmi béke, melynek elérését a javaslat állítólag czélozza, nagyon sajátos módon fog beállni.

Dehát ha sem ezt, sem azt, sem amazt a javaslattal elérni nem lehet, hát akkor ugyan mire való? Miért van rá szükség? Miért van rá ilyen *sürgős* szükség? Nem élhetnénk meg a régi cselédtörvénnyel még egypár évig, ha az a régi nemcsak hogy nem embertelenebb az ujnál, de még szelidebb nála. A kormány szociálpolitikai alkotási dühe igazolja talán, hogy olyan viszonyokat szabályozzon törvénnyel, a melyeknek alapjai nincsenek még tudományosan sem tisztázva? Vagy mindennél erősebb szempontja az a kormányzatnak, hogy megmutassa hajlandóságát a föld urai iránt s igazolja, hogy az ő érdekeik lászólagos szolgálása fontosabb kötelesség, mint a szabadságjogok tiszteletben tartása?

Politikailag nem ismerünk nagyobb és szerencsétlenebb ballépést, mint ezeknek a tendenciáknak ilyen leplezetlen hirdetését. És nem ismerünk szerencsétlenebb ballépést főleg ma, amikor a kormány által hirdetett jelszavak közül egyetlen egy igaz csupán, az, hogy a nemzet minden rétegének egységére szükség van.

*

Mert nemzeti szempontból is mérlegelnünk kell a javaslat következményeit.

Mikor Németországban az agrárkoalíció agitációi és paraszt ellenes mozgalmak kezdődtek és lefolytak, egészen más idők és egészen más viszonyok voltak ott nemzeti szempontból, mint vannak nálunk ma. Akkor a nemzeti állam ott virágkorát élte. Egy győzelmes hadjárat után, a győzelem husos gyümölcseit élvezte akkor Németország. Kifelé tekintélyt és soha sem álmódott hatalmat szerzett a világ legelső nemzetének legyőzésével. A háború sikere népszerűvé tette a köz-

ponti hatalmat és a nemzeti eszmét, a melynek ez a központi hatalom mintegy hordozója és dicsőségtől övezett képviselője volt. Ilyen viszonyok között meglehetett kockáztatni a hadjáratot az osztályérdekéért. Nem kellett rettegni attól, hogy a belső egység megbomlása végzetes csapása készíti a külső ellenfeleket, akik le voltak verve s elfoglalva avval, hogy friss sebeiket kö-
tözzessék.

Az agrár erőszakoskodás egész rendszerének magyar talajba való átültetése sokkal szerencsétlenebb, hasonlítlanul veszedelmesebb viszonyok közt történik Magyarországon. Ausztria vérszemet kapott, mert a nemzeti küzdelemben kimutattuk sebezhető oldalunkat. A fegyver, a mely kezünkben volt s amelyről Ausztriában mindig azt hitték, hogy töltve van, csak sehogysem sült el és így azt a vélelmet keltettük odaát, hogy fegyverünk számára golyó nem akad Magyarországon. Ehhez járult még az is, hogy a függetlenségi párt egy keserves paktum folytán kénytelen volt kiszedni a fog-sorát, a melyet harminc éven át szakadatlanul és bő-szen csatogtatott. Mindezek olyan állapotot teremtet-tek, a mely inkább egy szerencsétlen kimenetelű had-járat után szokott beállani, semmint győzelem után.

Részleges legyőzöttségünk minden keservét súlyo-san érezzük s bármennyire leplezgessék is, kétségtelen, hogy nemzeti jogok tekintetében minden nap újabb veszteségeket hoz. Ebből az állapotból csak egy módon, az összes erők összegyűjtésével és egyesítésével me-nekülhetünk meg. Nem szabad avval áltatni magunkat, hogy a megpróbáltatások ideje már lejárt s hogy nem jöhetnek nehezebb idők számunkra. A jelek mást mu-tatnak.

És ilyen viszonyok közt a kormány és a háta mögött álló többség, alkalmasnak látja az időt arra, hogy teljesen kiszolgáltassa az országot bizonyos osztályérdekeknek, hogy még jobban fokozza az alsó néposztályok haragját és dühét és hogy lehetetlenné tegye a különböző osztályok egyesülését. Először pusztító hadjáratot kezd általában a munkásság ellen, aztán pedig külön törvénnyel akarja elkobozni azt a kevés jogot is, a melyet a magyar paraszt élvez. Mindezt a szeretet és a társadalmi béke jeligéje alatt. A feudalizmus reneszancát akarja megcsinálni most, amikor a márciusi demokrácia reneszancára volna szükség. Előjogokat akar öregbiteni és megnagyobbitani most, amikor a jogegyenlőség alapján kellene egyesítenie az egész nemzetet. Azt hiszi, hogy ha szociálpolitikának nevezi el azt, ami a legridegebb osztályöznés, legott behódol mindenki szándékainak. Azt, hogy ha pedig be nem hódol, akkor az állam törvényére hivatkozva fog nem rendet, csak legfeljebb halálos csöndet teremteni. Alkalmat ad arra, hogy az osztrák Armeebblatt máris csufolódva emlegesse, hogy majd a cselédtörvény által előidézett zavargásokat a közös hadsereg, a fekete-sárga hadsereg bajonettjainak segélyével fogják leverni!

Mily rövidlátás, milyen félreismerése a helyzetnek és milyen végzetes irányzat!

A nemzeti politika ma egészen más utakat jelöl ki számunkra. Első sorban az őszinteség utjait. Azt az utat, a melyben mindnyájunknak találkozunk kellene. Hiábavaló beszéd az, amit a földművelésügyi miniszter ur szájából hallottunk, hogy javaslatának közmegegyezéssel kell törvénynyé emeltetni. Nem fogják közmeg-

egyezőssel törvényerőre emelni. Még a parlament sem. De abban a majdnem másfél millió emberben, aki cselédsorba kénytelen állani s abban a többi millióban aki a cselédsorsban élőkkel szolidaris és abban a többi millió polgárban, aki a forradalomnak köszönheti létét s ennél fogva, még ragaszkodik a szabadságharc vívmányaihoz és emlékeihez — ebben a sok, több millió emberben nem lesz meg a megegyezés, akár mint szépsécsék és dicsérsék a javaslatot.

Ezekben a milliókban mind világossabbá, tudattá válik a ma még sok helyen szendergő sejtés, hogy osztályérdekek intézik sorsát és hogy amit a béke nevében kínálnak neki, abban voltaképen a legádázabb harczok magva van elrejtve. Ez nem vezet a társadalmi békéhez, hanem a széthúzáshoz s vele a nemzeti erők szétforgácsolásához.

A javaslat nemzeti szempontból is káros és veszedelmes tehát. Nincs egyetlen ok sem arra, hogy törvény legyen belőle. És ha lesz, a belőle származó veszélyekért azok lesznek felelősek, akik osztályérdekeiket jobban szeretik, mint hazájukat.

Az első, az összeforrasztó szociálpolitikai javaslatnak az általános választói jognak kell lenni. Aki minden más törvényhozási munkát sürgősebbnek tart, az nincs becsületes szándékkal sem a magyar nép, sem a magyar állam, sem a társadalmi béke iránt.

Az nagyon szűk, nagyon kicsinyes szempontból nézi nagy válságainkat s nagyon vakmerően játszik a népakarat erőivel. Az abban az ép oly perfid, mint léha fölfogásban él, hogy azt az álparlamentarizmust, amelyet a fölülről jövő erők idéznek elő elsősorban,

az alulról jövő erőtenyezőkkel szemben is álpárlamentarizmus gyanánt kell konzerválni.

A kormány egész szociálpolitikájának ez a rejtett célja. Különösen ez a célja a cselédtörvényjavaslatnak.

És mert ez a javaslat nemcsak hogy időszerűtlen, nemcsak hogy súlyosan igazságtalan, nemcsak hogy vét a szabadságjogok ellen, nemcsak hogy a szociálpolitika legelemibb igényeivel nem számol, nemcsak hogy mint törvényalkotás gyöngé és szármalmasan rossz — hanem egyenesen a nemzet különböző rétegeinek egymásra uszítását eredményezi: csak egyet lehet tenni vele.

Visszavonni!

